

Vaše značka SPD106/2018
Sp. zn. 52/2017/NZ/BM
Č. j. KVOP-1834/2019
Datum 14. ledna 2019

Vážený pan
Mgr. Martin Karas, Ph.D.
ředitel
Sociální pohoda, o. p. s.
Domov pro osoby se zdravotním postižením
Domeček
Vacov, Javorník 74
384 73 Stachy

Vážený pane řediteli,

děkuji Vám za obsáhlé vyjádření ke zprávě ze systematické návštěvy Domova pro osoby se zdravotním postižením Domeček.

Váším si kladného přístupu, s nímž jste k většině mých doporučení přistoupil. Velkou část z nich jste již naplnil či jejich naplnění přislíbil. U některých doporučení však z Vašeho vyjádření vyvozují, že se v těchto oblastech neshodneme, případně jste je přímo odmítl, proto bych je ráda dovysvětlila a znovu poukázala na jejich význam.

Opatření č. 3

Ve zprávě jsem Vám doporučovala, abyste pro klienty vytvořili adekvátní prostory pro setkávání a trávení volného času, které jim budou volně přístupné. Poukazovala jsem na skutečnost, že kvůli malé velikosti pokojů a minimálním prostorům pro setkávání klienti tráví velké množství svého času ve vstupní hale, protože do jídelny nemají volný přístup.

Ve svém vyjádření uvádíte, že nesouhlasíte s tím, že by velikost pokoje měla na uvedené pozorování zásadní vliv. Také poukazujete na to, že již mnoho let je vstupní hala centrem veškerého dění v domově a že toto patří ke způsobu života některých klientů. S Vaším názorem se však neztotožňuji. Setrvávání ve vstupní hale bylo dle mého názoru zjevný indikátor toho, že klienti neměli vhodnější prostor, kde by mohli uspokojovat svoji potřebu po větší společnosti.

Na základě pozorování průběhu dne ve Vašem zařízení rovněž nesouhlasím s tím, že by nedocházelo k fyzickému zabraňování vstupu klientů do jídelny. Této praxi byli mnou pověřeni zaměstnanci a zaměstnankyně opakovaně svědky. Rovněž i osobně zažili nemožnost volného přístupu do jídelny, protože se kvůli tomuto opatření nemohli do jídelny dostat bez pomoci Vašeho personálu.

Ve svém vyjádření jste dále reagoval na mé upozornění, že stravování ve Vašem zařízení se blíží spíše závodní jídelně. Uvádíte, že se nebráníte tomu zvážit možnost zavedení stravování na pokojích. Avšak má doporučení nemířila na to, aby se klienti stravovali na svých pokojích. Jak jsem uváděla ve zprávě, klienti by měli žít v menších domácnostech, kde by mimo jiné měli i jídelnu, jak je tomu v běžných domácnostech, a stravování by tudíž probíhalo ve skupinách pouze o několika lidech.

Opatření č. 6

Ve zprávě jsem poukazovala na množství ústavních prvků, které se při poskytování péče klientům ve Vašem zařízení objevují.

Ve svém vyjádření uvádíte, že klasické domovy pro osoby se zdravotním postižením budou vždy vykazovat určité prvky ústavního charakteru a že se nedomníváte, že by kapacita Vašeho zařízení byla něčím výjimečná. Ohradil jste se, že držení se klientů za ruce na procházkách je jejich svobodná volba a že v každém zařízení musí být určitý denní režim. Po konzultaci s personálem jste dospěl k závěru, že zůstanete u používání dosavadního pracovního oděvu.

K uvedeným skutečnostem musím podotknout, že máme rozdílný náhled na situaci domovů pro osoby se zdravotním postižením. Vzhledem k již dlouho probíhající transformaci sociálních služeb je třeba si uvědomit, že argument, že Vaše zařízení je jedno z mnoha, v nichž to funguje obdobně, již není v dnešní době validní. „*Transformace institucionální (ústavní) péče o osoby se zdravotním postižením v péči komunitní představuje zásadní změny v postojích a přístupech k lidem s postižením nejen od pracovníků v sociální oblasti, ale i lidí z celého spektra společnosti.*“¹

Domnívám se, že právě moderní pohled na situaci osob se zdravotním postižením žijících v bývalých ústavech je prostředkem vedoucím ke změně stávajícího stavu. Toto je možné přímo ukázat na problematice pracovního oděvu. Nezpochybňuji, že personál se shodl na tom, že chce používat dosavadní oděv. Nicméně ukázat Vaším zaměstnancům, že existují i jiné varianty a jiný způsob přemýšlení i nad takovými (pro někoho) maličkostmi, je Vaší rolí. Dříve bylo nemyslitelné, aby zdravotnický personál nosil jiné než bílé oblečení, nicméně mnohá dětská nemocniční oddělení jsou dnes zářným příkladem, že to vše lze dělat i jinak, jen je třeba se oprostít od některých zažitých a přežitých zvyklostí.

Konkrétně se chci vyjádřit k uzamykání „pěkného“ oblečení ve skříních. Uvádíte, že k tomuto dochází na základě přání rodiny či opatrovníka. Avšak takové omezování je nepřijatelné, protože nijak nesouvisí s právním jednáním klienta.² Opatrovník je povinen jednat v nejlepším zájmu opatrovaného a chránit jeho práva. Soud stanovuje rozsah práv a povinností opatrovníka, které se týkají zejména právního jednání. To znamená, že za opatrovaného jedná tehdy, pokud mu mají vzniknout, změnit se nebo zaniknout práva nebo povinnosti. Do rozsahu oprávnění opatrovníka nemůže spadat rozhodování o základních právech a svobodách opatrovaného. Nemůže mu tedy zakazovat volný pohyb, rozhodovat o jeho oblečení nebo denním programu. Rolí opatrovníka není život opatrovaného řídit ani mu cokoli přikazovat či zakazovat. Zařízení není povinno se řídit všemi přáními opatrovníka klienta, hlavně pokud představují příkazy a zákazy přesahující jeho oprávnění, a pokud by docházelo k omezování základních lidských práv klienta. Obdobně ani rodinní příslušníci klienta nemají právo ho takto nepřiměřeně omezovat a je rolí zařízení, aby klientova práva chránilo.

1 ADAMEC, Aleš a kol. *Jak na to – příklady dobré praxe v deinstitucionalizaci*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, ISBN 978-80-7421-045-7, s. 10.

2 HRADLOVÁ, Adéla. VOP: Kompetence opatrovníka u klientů v pobytových zařízeních. *Sociální služby*. Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 10/2013, s. 26-27. ISSN 1803-7348.

Opatření č. 11 až 13

Ve své zprávě jsem upozorňovala na skutečnost, že se ve Vašem zařízení nepracuje s rizikem pádů systematicky, není nastaven efektivní systém pro řešení nestandardního chování klientů a že podávání neklidové medikace je v rozporu s legislativou.

Tato má zjištění jste odmítl s tím, že informace týkající se rizika pádů klientů jsou v jejich sociální dokumentaci, že již mnoho let máte nastaven systém řešení nestandardního chování a zdravotnický personál je obeznámen s postupy, za kterých podmínek mohou neklidovou medikaci aplikovat. Bohužel na základě mých poznatků jsou Vámi popisované postupy pouze formální a v praxi nemají kýžený efekt, proto Vám opět doporučuji, abyste mnou navrhaná opatření zvažil. Kupříkladu komplexní systém řešící problematiku pádů, zahrnující hledání příčin pádů a nastavování preventivních opatření, ve Vašem zařízení není. Pouhá evidence pádů v sociální dokumentaci jednotlivých klientů bez vyhodnocování v kontextu všech uživatelů domova je pouze formálním záznamem, který v současné podobě nemá žádný efekt na snížení rizika pádů klientů.

Opatření č. 17

Ve zprávě jsem Vás upozornila na nedostatky současně nastaveného kamerového systému, a proto jsem Vám doporučila jeho zrušení a odstranění kamer. Toto jste odmítl, protože jste se s personálem shodli na tom, že kamerový systém je nezbytný pro bezpečnost a kontrolu klientů. S Vaším postojem však nemohu souhlasit. Jak jsem uvedla ve zprávě, z pozorování i rozhovorů s personálem vyplývá, že výstup z kamer není sledován a ani ho většina pracovníků nebyla schopna na počítači najít. Sám jste ve svém vyjádření uvedl, že „*vstupní hala je centrem veškerého dění v domově*“. S ohledem na tuto skutečnost tedy tato místnost v současné době neplní funkci pouhé vstupní haly, ale jedná se *de facto* o obývací pokoj či salonek. Právě tento prostor je jednou z kamer snímán a s ohledem na způsob využívání této místnosti se na ni vztahuje větší ochrana, protože zásah do soukromí klientů je zde větší. Jsem přesvědčena, že kamerový systém ve Vašem zařízení není potřebný a v současné době nepřiměřeně zasahuje do práva na soukromí klientů.³

Opatření č. 18

Ve své zprávě jsem Vám doporučovala, abyste zavedli do praxe existující metodiku k sexualitě klientů a zajistili jednotný přístup personálu k této oblasti života klientů.

V odpovědi jste uvedl, že tato metodika je zavedena do praxe a že veškerý personál je s ní seznámen, přičemž odkazujete na dokument, jehož podepsáním toto pracovníci a pracovnice stvrzují. Nerozporuji, že takovýto dokument skutečně existuje, nicméně pouhý akt podpisu dokumentu nezaručuje, že personál je s metodikou dostatečně seznámen a postupy v ní stanovené reálně aplikuje při své každodenní práci. Z mých zjištění vycházejících z rozhovorů vyplývá, že dotázaní členové personálu o metodice nevěděli a při optání na způsob řešení problémů v této oblasti odkazovali na vlastní úsudek. Musím tedy trvat na tom, abyste vedl personál k tomu, aby metodika byla v praxi využívána.

3 Dovoluji si zde navíc odkázat na stanovisko č. 1/2016 Úřadu na ochranu osobních údajů. Dostupné na: <https://www.uouu.cz/stanovisko-c-1-2016-umistení-kamerovych-systemu-v-bytovych-domech/d-18866>.

Opatření č. 19 a 20

Ve své zprávě jsem Vám doporučovala, abyste komplexně mapovali komunikační schopnosti klientů, navázali a rozvíjeli komunikaci u klientů s narušenou komunikační schopností mimo jiné v souvislosti s klientkou, která ovládá znakový jazyk. Rovněž jsem Vám doporučila, abyste klientům předávali informace ve formě pro ně odpovídající a srozumitelné.

Ve své odpovědi jste uvedl, že dotyčná neslyšící klientka neovládá znakový jazyk v pravém slova smyslu, ale že se jedná o její vlastní vymyšlené znaky. Jedna z pověřených pracovníků, která se systematické návštěvy účastnila, však s klientkou za pomoci základů znakového jazyka komunikovala. Byť by se personál vzdělal pouze v základech znakového jazyka a následně se pak částečně přizpůsobil klientčiny „vymyšleným znakům“, považuji za důležité, aby prostředek komunikace, který klientka používá, byl respektován a nadále rozvíjen. Nadále tedy trvám na tom, abyste detailně zmapovali komunikační schopnosti klientů, a ať už jsou jakékoli, aby byly i rozvíjeny. Efektivní komunikace je nezbytným předpokladem pro pochopení pravé vůle a přání klienta.

Co se týče přístupnosti informací klientů, ve svém vyjádření popisujete, že jste do praxe zavedli ústní formu seznamování s důležitými dokumenty související s poskytováním péče, protože mentální schopnosti některých klientů jim neumožňují ani pochopení obrázků či piktogramů. Zde bych chtěla upozornit na skutečnost, že i pochopení *easy-to-read* textu se musí s klienty trénovat a není automatické. Avšak v případě, že se klienti naučí tomuto druhu textu porozumět, otevře se jim cesta k větší samostatnosti, neboť již nebudou muset být závislí na druhých osobách, aby jim text vyložili. Uznávám, že jsou klienti, kteří i tak *easy-to-read* formě neporozumí, ale není vhodné všechny klienty odkazovat na pouze plné znění textu nebo jen na ústní seznámení s ním. S *easy-to-read* dokumenty se klienti mohou setkat i mimo Vaše zařízení, proto by bylo vhodné rozvíjet schopnost porozumět tomuto textu.

Nad rámec svého doporučení uznávám, že není neobvyklé, že klienti nemají zájem o domácí řád a jeho obsah. Avšak v jiných zařízeních jsem se například setkala s tím, že klienti spolupracovali na vytváření jeho zjednodušené formy jako modelové na fotky, čímž se tento dokument ve výsledku stal výrazně atraktivnějším.

Opatření č. 24

Ve své zprávě jsem poukazovala na možné riziko zneužívání práce klientů s ohledem na potenciální střet zájmů při zaměstnávání klientů, a to jak v případě externího zaměstnavatele společnosti JP1, s. r. o., tak i v případě, kdy jednoho z klientů zaměstnávali zaměstnanci zařízení.

Ve svém vyjádření jste se proti tomuto ostře ohradil a jakýkoli, byť potenciální, střet zájmů jste vyloučil. Bohužel v tomto s Vámi nemohu souhlasit a i nadále trvám na svých obavách, které jsem ve zprávě vyjádřila. Personální blízkost společností JP1, s. r. o., Sociální pohoda, o. p. s., a Socpo Javorník, s. r. o., navíc v souvislosti s tím, že mnohým z pracujících klientů dělá opatrovníka osoba, která je bývalou zakladatelkou společnosti Sociální pohoda, o. p. s., se mi jeví jako vysoce nestandardní a pro ochranu práv a zájmů klientů riziková.

Co se týče práce klienta pro zaměstnance zařízení, opět musím podotknout, že chápu, že pro klienta toto mohlo být příjemným přivýdělkem. Avšak Váš personál je v pečovatelském vztahu s klienty, kteří jsou na této péči závislí. Klient může být touto skutečností ovlivněn, což může mít dopad na jeho schopnost svobodně se rozhodnout, zda nabízenou práci přijme a jakou odměnu za ni dostane. Netvrdím, že by toto byl případ zmiňovaných dohod o provedení práce konkrétního klienta, avšak opět důrazně opakuji své doporučení ustoupit od této praxe, protože riziko zneužití práce klienta je zde přítomné.

Věřím, že se mi podařilo přesvědčit Vás alespoň v některých bodech. Pokud tomu tak není, uvítám, když mi sdělíte, ve kterých bodech se mnou nadále nesouhlasíte a proč. O vyjádření k tomuto dopisu Vás prosím do 30 dnů od jeho doručení.

S pozdravem

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)